

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŐTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 12 Sayı: 68 Yıl: 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Volume: 12 Issue: 68 Year: 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Doi Number:
<http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3904>

KIRSAL TURİZM KAPSAMINDA ÇAY TURİZMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ “ARTVİN ÖRNEĞİ” ASSESSMENT OF TEA TOURISM WITHIN THE CONTEXT OF RURAL TOURISM “CASE OF ARTVIN”

Banu KARAŐAH*

Öz

Küresel turizm endüstrisinde her geçen yıl turist sayısı artmaktadır. Günümüzde artık turistler deniz-kum-güneş üçlüsünden farklı yeni arayışlar içine girmişlerdir. Ekonomik açıdan turizm pastasından pay almak adına ülkeler bünyelerindeki turizm çeşitlerini arttırmaktadır. Bu yeni arayışlardan bir tanesi de kırsal turizmin alt dallarından biri olan tarımsal turizmdir. Tarımsal turizmde turistler kırsal alanları ve doğayı deneyimleyerek eğlenmektedir. Doğu Karadeniz Bölgesinin tarımsal peyzaj karakterini çay ve fındık temsil etmektedir. Bölgede tarımsal turizm kaynak değeri olan çayın bu noktada değerlendirilmesi gerekmektedir. Buradan hareketle, çay yetiştirilen alan büyüklüğü bakımından 3. sırada yer alan Artvin kentinin, Hopa-Borçka ilçelerini bağlayan eski karayolu çalışma alanı olarak seçilmiştir. Çalışma alanında yaşayanlarla görüşmeler, yerinde gözlemler yapılmış ve alanlar fotoğraflanmıştır. Çalışma alanının çay turizmi potansiyelinin ortaya konulması ve bu yönde turizmin çeşitlendirilmesi amacıyla değerlendirmeler yapılmıştır. Sürdürülebilir kırsal turizm bağlamında doğru planlamalar ve tasarımların yapılması doğaya verilecek zarar en aza indirerek daha yaşanılabilir çevreler oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Turizm, Tarımsal Turizm, Çay Turizmi, Artvin.

Abstract

The number of tourists is increasing each year in the global tourism industry. Nowadays, tourists have seeking for new activities different from the sea-sand-sun trio. In order to get a share from tourism pie in economic terms, countries increase the types of tourism within their structure. One of these new seeking is agricultural tourism, one of the sub-branches of rural tourism. In agricultural tourism, tourists enjoy the rural areas and nature. Tea and hazelnuts represent the agricultural landscape character of the Eastern Black Sea Region. Tea, which is the source of agricultural tourism in the region, should be evaluated at this point. From this point, the old highway connecting the Hopa-Borçka districts of Artvin, which is in the 3rd place in terms of the size of the tea grown area, was chosen as the study area. Interviews and observations were made with the people living in the study area and the areas were photographed. Assessments were made to reveal the potential of tea tourism of study area and to diversify tourism in this direction. In Making the proper planning and designs in the context of sustainable rural tourism will contribute to the creation of more livable environments by minimizing the damage to nature.

Keywords: Rural Tourism, Agri-Tourism, Tea Tourism, Artvin.

*Doç. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü.

GİRİŞ

Ekonomik kalkınmaya önemli katkı sağlayan turizm kavramı; Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'ne (UNWTO) göre, insanların eğlence, iş veya diğer amaçlar için günlük çevreleri dışındaki bir yere seyahat etme veya orada kalma aktiviteleri olarak tanımlanmaktadır (Stausberg, 2012; Hidayati vd., 2016, 651). Turizmin yerel ekonomileri teşvik ettiği (Sharpley ve Telfer, 2002), yabancı yatırımı çektiği (Liu vd. 1987; Sheng ve Tsui, 2010), işletme faaliyetlerini (Prentice, 1993) ve arazi değerini artırdığı (Crompton, 2004), toplum altyapısını iyileştirdiği (Mathieson ve Wall, 1982) ve varlıklı orta sınıfı çektiği (Gotham, 2005; Liang ve Bao, 2015) görülmüştür (Liang ve Hui, 2016, 56).

Küresel turizm endüstrisinde, 1950'de uluslararası turist sayısı 25 milyon iken 2014'te 1133 milyona çıkmıştır. Turizmin büyümeye devam edeceği ve 2030 yılında 1,8 milyar uluslararası girişin olacağı tahmin edilmektedir (UNWTO, 2011; Becken ve Carmignani, 2016, 64). Bu endüstriden pay almak için ülkeler turizm ürünlerini çeşitlendirmektedir. Deniz, kum, güneş üçlüsünün popülerliği devam etmekle birlikte günümüzde turistlerin ilgisinin farklı turizm çeşitlerine yöneldiği görülmektedir. Yeni arayışlar içerisinde değerlendirilebilecek turizm çeşitlerinden biri de kırsal turizmin alt dallarından bir olan tarımsal turizmdir.

Kırsal turizmde, doğal yaşam ve tarımsal değerlere duyulan ilgi asıl hareket noktasını oluşturmaktadır (Mansuroğlu ve Dağ, 2016, 10). Ainley ve Smale (2010) tarımsal turizmi; bir çiftlik, bahçe veya tarlayı eğitim, eğlence veya dinlenmek amacı ile ziyaret edip oradaki faaliyetlere katılma eylemi olarak ifade etmiştir (Güneroğlu, 2013, 17). Tarımsal turizm; ziyaretçiler için eğlence, sahipleri için de ek gelir getiren ticari bir girişim olmuştur (Kiper, 2006, 26). Tarım turizmine yönelik uygulamalara ilişkin örnekler bakıldığında ülkeden ülkeye farklılıklar görülmekle birlikte amaç, kırsal toplumun geleneksel yaşam tarzının, kültürel ve doğal özelliklerinin korunarak gelen ziyaretçilere tanıtılmasını sağlamaktır (Kiper ve Aslan, 2007, 147).

Tarımsal turizm ve doğa turizmi girişimi; dış mekan rekreasyonu (balık tutma, avcılık, yaban yaşamı izleme, ata binme), eğitim deneyimi (konserve imalathanesi turu, yemek dersleri ya da şarap tatma), eğlence (hasat festivali ya da ambarda yapılan danslı toplantılar), konukseverlik (çiftlikte kalma, rehber turlar, teçhizat servisi) ve çiftlikten direkt satış (yol kenarı standları, ziyaretçinin tarımsal ürünü toplaması ve işletmeden satış) gibi çeşitli aktiviteleri içermektedir (Woodruff 1997; Kiper, 2006, 26).

Bir tarımsal turizm türü olan çay turizmi; çayın tarihine, geleneklerine ve içecek olarak tüketimine duyulan ilgiyle motive olunan bir turizm çeşidi olarak tanımlanmıştır (Jolliffe ve Aslam, 2009, 332). Başka bir tanımlamaya göre ise; Li (2007), çay kültür turizmini; turistlerin çay yetiştiriciliği yapılan kırsal alanlardaki doğal ekosistemin ve otantik geleneklerin deneyimlemesi, tadını çıkarması ve eğitim alması eylemi olarak tanımlamıştır (Cheng vd., 2012, 29).

Bu çalışmada çay tarımının yapıldığı alan büyüklüğü açısından bölgenin 3. büyük ili olan Artvin kentinin Hopa ve Borçka ilçelerini birbirine bağlayan eski karayolundaki alanlar çalışma alanı olarak seçilmiş ve bu güzerağın çay turizmi potansiyelinin belirlenmesi ve turizmin bu yönde çeşitlendirilmesine yönelik planlama ve tasarım önerilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın yürütüldüğü Artvin ilinin doğusunda Gürcistan, batısında Rize ve Erzurum şehirleri, güneyinde ise Ardahan ve Erzurum şehirleri yer almaktadır. Farklı topoğrafik yapısı, zengin biyoçeşitliliği, eşsiz ve büyüleyici doğal alanlarıyla dikkat çeken ilin 9 ilçesi bulunmaktadır ve çay üretimi bu 9 ilçeden 4 tanesinde (Kemalpaşa, Hopa, Arhavi ve Borçka ilçesinde) yapılmaktadır. Çalışmanın ana materyalini Hopa ve Borçka ilçelerini birbirine bağlayan eski karayolu güzergâhındaki alanlar oluşturmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışma Alanı

Türkiye Turizm Stratejisi 2023’de belli bir güzergâhın doğal ve kültürel dokusunun yenilenerek belli temalara dayalı olarak turizm amacıyla geliştirilmesi hedeflenmektedir. Buradan hareketle, Cankurtaran tünelinin açılması sonucu daha az kullanılan (sadece o güzergâhta yaşayanlar ve macera severler) bir güzergâh olan alan seçilmiş ve bu alanda yaşayanların kültürel farklılıkları ve alanın sahip olduğu çay alanlarının görsel değerleri de dikkate alınarak çay turizmi potansiyelinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Çalışmada alanında yerinde gözlemler yapılmış, alanlar fotoğraflanmış, alanda yaşayanlarla görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında değerlendirmeler yapılmış ve turizm gelişim koridorları kapsamında bölgede “Çay Koridoru” oluşturulmasına yönelik planlama ve tasarım önerilerinde bulunulmuştur.

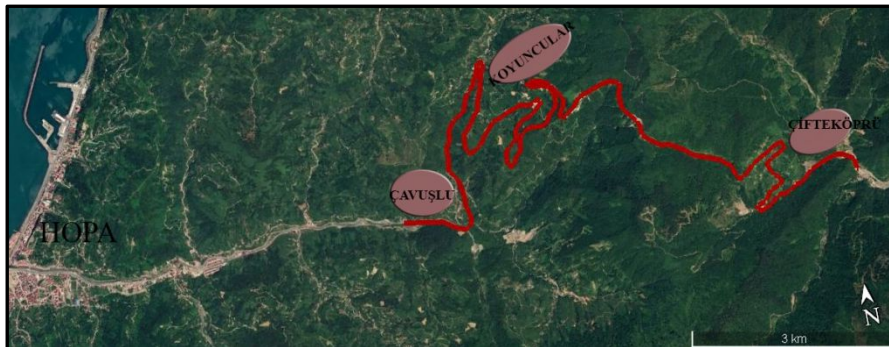
BULGULAR VE TARTIŞMA

Ülkemiz, çay tarım alanlarının genişliği bakımından, dünyada üretici ülkeler arasında 7. sırada, kuru çay üretimi yönünden de 5. sırada yer almaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesi’nde çaylık alanların % 65,61’ i Rize, % 20,46’sı Trabzon, % 11,30’u Artvin, % 2,63’ ü ise Giresun ve Ordu illerinde bulunmaktadır (Çay Sektörü Raporu, 2013, 9). Çalışma alanı olan Artvin kenti, alan büyüklüğü açısından bölgenin 3. büyük kentidir. Çay bölge insanının en önemli geçim kaynağından biridir. Mayıs-Ekim ayları arasında başlayan çay tarımı bölgedeki yaşayan insanların günlük yaşam faaliyetlerinin belirleyicisi haline gelmiştir. Öyle ki, insanlar tatil ve düğün gibi sosyo-kültürel faaliyetlerini bu bitkinin hasat mevsimine göre ayarlamaktadır.

Çalışma alanı güzergâhında 3 adet köy yerleşimi yer almaktadır (Şekil 2). Bu köy yerleşimlerinde yaşayan 20 kişiyle görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular şu şekildedir:

Cankurtaran tüneli açıldıktan sonra köylerine gelen ziyaretçi sayısının nasıl değiştiği sorulduğunda %68.75’i ziyaretçi sayısının azaldığını ifade etmişlerdir. Bu güzergâhın turizme açılması noktasında görüşleri sorulduğunda ise büyük çoğunluğunun (%87.5) olumlu yönde görüş belirttikleri tespit edilmiştir.

Peyzajlar, turizmin ana desteklerinden biridir. Kültürel bağlamlar olarak kullanılırlar (Rössler, 2006), kırsal manzara sunarlar (Arriaza vd., 2004), yaban hayatı ve doğal çevreler sunarlar (Lee ve Han, 2002), sonsuz görsel görüntüler için bir arka plan olarak hizmet ederler (Robinson ve Picard, 2009; Smith ve Ram, 2017, 113). Arazide yapılan gözlemler sonucunda topoğrafya-çay kompozisyonları ve çay-ağaç birliklerinin özgün peyzaj değerlerine sahip olduğu belirlenmiştir (Şekil 3).

Şekil 2. Çalışma alanında yer alan köy yerleşimleri

Şekil 2. Çalışma alanında çay- topoğrafya ve çay-ağaç birlikteliğinin görülebildiği bazı peyzajlar

Ülkemizin sahip olduğu coğrafi konumu ve bulunduğu iklim kuşağı, bölgeleri karakterize eden farklı tarımsal peyzaj tiplerini ortaya çıkarmaktadır. Ege bölgesinin tarımsal peyzaj tipini zeytin, Doğu Karadeniz Bölgesini ise çay ve fındık karakterize etmektedir. Dünya’da sudan sonra en fazla içilen içecek olan çay, Doğu Karadeniz bölgesinin önemli geçim kaynaklarından birini oluşturmaktadır.

Bölgeleri karakterize eden peyzaj tiplerinin turizme katkısını ortaya koyan bazı çalışmalar mevcuttur. Örneğin Çukur ve Kızılaslan (2019) Ege bölgesini karakterize eden zeytin hasat şenliğini kırsal turizme katkısı yönünde ele almış, Aköz ve Beyhan (2019) Akdeniz bölgesinde yer alan Isparta ilinin karakter bitkisi olan gül hasatı turizm aktivitelerinin daha etkili bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak amacıyla bir turizm rotası önerisinde bulunmuştur. Bu çalışmada da Doğu Karadeniz bölgesinin tarımsal peyzaj tipini karakterize eden çay bitkisi ele alınmış ve kırsal turizm kapsamında değerlendirilerek bölgede Türkiye Turizm Stratejisi 2023’te belirlenen koridorlara ek olarak ‘Çay Koridoru’ oluşturulması yönünde önerilerde bulunulmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Artvin ili; hem kültürel (kilise, kale, kemer köprüler vb.) hem de doğal turizm (yeşil yaylaları, fauna ve flora zenginliği vb.) değerlerini içinde barındıran bir turizm kentidir. Kentteki turizm değerlerinden biri de bir misafirperverlik göstergesi olan "Çay"dır.

Çalışma alanının özgün bir peyzaj değerine ve çay turizmi açısından potansiyele sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışma alanında yaşayanların da bu alanın turizme açılması noktasında olumlu düşüncelere sahip olduğu belirlenmiştir.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023'te hedeflere doğru 7 adet turizm gelişim koridoru belirlenmiştir. Bu koridorlar; Zeytin koridoru, Kış Koridoru, İnanç Turizmi Koridoru, İpekyolu Turizm Koridoru, Batı Karadeniz Kıyı Koridoru, Yayla Koridoru ve Trakya Kültür Koridoru'dur. Turizm gelişim koridorları kapsamında Samsun'dan Hopa'ya (Artvin) kadar koridor yayla koridoru olarak hedeflenmiştir. Ancak kent farklı gelişim koridorlarına hizmet edecek bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyel gelişim koridorlarından biri de Çay Koridoru'dur. Bu koridorun gelişimi doğrultusunda planlama ve tasarım önerileri aşağıdaki gibidir:

Öncelikle gerekli turizm yatırımı ve yeterli tanıtım yapılmalıdır.

Turizme açılacak alanın taşıma kapasitesi belirlenmelidir.

Artvin kenti bu koridorun başlangıç noktası olarak düşünülmeli ve Rize'ye kadar genişletilmelidir. Koridorun başlangıç noktası olarak Cankurtaran tüneli sonrası atıl duruma gelen Hopa- Borçka karayolu güzergahıdır.

Ulaşım, bilgilendirme ve konaklama konusunda turistlerin kolaylıkla ulaşabilecekleri bir rehberlik ve hizmet servisi sağlanması yönünde çalışmalar yapılmalıdır.

Bu koridorda çeşitli aktiviteler için mekânlar belirlenmelidir.

İlk mekân turistlerin konaklaması için geleneksel mimarinin ön planda olduğu Çay Otelleri'dir. Bölgedeki yerel halka pansiyonculuk ve rehberlik eğitimi verilmelidir.

Çay bitkisi herdem yeşildir. Çaylık alanlarda bulunan bitkiler ise farklı morfolojik ve işlevsel özelliklere sahiptir. Kimi bitkiler meyve özelliğiyle kimi bitkiler ise çiçek ve yaprak renkleri ön plana çıkmaktadır. Çay bitkisi bu noktada hem bu bitkiler için fon görevi üstlenmekte hem renk açısından kontrastlar oluşturarak özgün peyzaj değerleri ortaya koymaktadır. Bu özelliklere sahip çaylık alanlar belirlenmeli ve belirlenen bahçelerde yürüyüş alanları ve fotoğraf çekme noktaları tasarlanmalıdır.

Turistlerin çayın üretiminden, toplanmasına, kurutulmasına ve tadımına kadar tüm ritüellerin içinde bulunmalarına imkân tanınmalıdır.

Turistlerin çay toplamaları için uygun çay bahçeleri belirlenmelidir.

Kentte farklı kültürel yapıya sahip insanlar (Gürcü, Laz, Hemşin) yaşamaktadır ve bu kente gelenek ve görenekler anlamında bir zenginlik katmaktadır. Çay daha çok imece usulü toplanmaktadır. İnsanlar birlikte türküler söylemekte, yiyeceklerini paylaşmaktadır. Bu etkinliklere katılım turistler içinde farklı deneyim sağlanacaktır.

Çayı topladıktan sonra alım yerine taşınması, ayıklanması ve satılması aşaması gelmektedir. Kentin topoğrafyasından ötürü farklı taşıma yöntemleri (teleferik, eğimli alanlardan yuvarlama vb.) kullanılmaktadır. Pilot çay alım yerlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Turistlerin bu aktivitelere katılması ve deneyimlemesi sağlanmalıdır.

Çay satımını gerçekleştirdikten sonra yaş çayın kuru çaya dönüştürüldüğü çay fabrikalarını turistlerin görmeleri sağlanmalıdır. Artvin kentinde Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı 4 adet ve özel sektöre ait çay fabrikaları bulunmaktadır. 1 adet çay fabrikası pilot fabrika olarak seçilmelidir.

En sonunda ortaya çıkan ürünü tadabilecekleri mekanların planlanması ve yöre mimarisini yansıtacak şekilde tasarlanması gerekmektedir.

Çay tüketimi konusunda farkındalığın giderek arttığı Amerika ve Kanada gibi ülkelerde çay tadımı, demlenmesi vb. konularda eğitimler verilen sertifika ve yüksek lisans programları olduğu belirtilmektedir. Bu eğitim programlarından mezun olan kişiler çay uzmanı olarak çeşitli firmalara satın alma konusunda danışmanlık vermekte ve tüketicileri bilinçlendirmek için eğitimler düzenlemektedirler. Tadım merkezleri kurularak yeni bir iş kolu oluşturulabilir ve burada yaşayan halk istihdam edilebilir.

Kentte yaşayan halka çaydan farklı tatlar (çay keki vb.) üreterek kazanç sağlamaları konusunda eğitim verilmelidir. Yine hediyeelik eşya ve kuru çay satış birimleri planlanmalıdır.

Çay ile ilgili zirai araştırmaların yapıldığı ve çiftçilere iyi tarım uygulamaları konusunda eğitimler veren bir enstitü de kurulmalıdır. Bununla birlikte çayın tarihi ve üretimi hakkında bilgi veren bir Çay Müzesi kurulmalıdır.

Çukur ve Kızılaslan (2019, 235) tarım turizmi faaliyetleri içerisinde yer alan festivallerin, genellikle kısa süreli (bir hafta), belirli bir sezon teması olan (örn. hasat sezonu) ve eski tarımsal geleneklerin temsili gösterimini (örn. ayakla zeytinyağı elde etme teknolojisi) bünyesinde barındıran faaliyetler bütünü olarak ifade etmişlerdir. Arhavi ilçesinde her yıl düzenlenen Kültür ve Sanat Festivali kapsamında çay toplama yarışları düzenlenmektedir. Bu etkinlikler artırılarak geleneksel Çay festivallerine dönüştürülmelidir.

Ayrıca alanın tanıtımı konusunda turizm firmaları görüşülerek turistlerin paylaştıkları fotoğraflarda etiketleme yapımları istenmelidir.

Kentte yaşayan bireylerin geçim kaynağını çay oluşturmakta ve kentten dışarıya göçün oldukça fazla olduğu görülmektedir. Bu noktada yaşayan bireylerin yeni çay teraslamaları yaparak hem ürün anlamında hem de turizm değeri olarak kazanç sağlayacağı ifade edilerek üretime teşvik edilmelidir. Böylece yeni istihdamlarla göçlerin de azalacağı düşünülmektedir.

Çay bitkisinin yetiştiği alanlar kırsal alanlardır. Türkiye Turizm Stratejisi 2023'te belirlenen turizm gelişim koridorlarına ilaveten "Çay Koridoru" geliştirilerek öncelikle bölge ekonomisinin canlanacağı daha sonra da ülke ekonomisine katkı sağlanabileceği düşünülmektedir. Özgün değere sahip olan alanların ve çeşitliliklerin ortaya konulması önem arz etmektedir. Bu değerler ortaya konularak kentlerin turizmde marka kent olma potansiyeli de desteklenebilecektir. Ayrıca doğayla uyumlu planlamalar ve tasarımlar yapılarak daha yaşanılabilir çevreler oluşturulabilecektir.

KAYNAKÇA

- Ainley, Suzanne ve Smale, Bryan (2010). A Profile of Canadian Agritourists and the Benefits They Seek. *Journal of Rural and Community Development*, vol. 5, pp. 58-75.
- Aköz, Ayten Begüm ve Beyhan, Şefika Gülin (2019). Güneykent Gül Hasatı Turizminin Mekânsal Analizleri. *Journal of World of Turks*, S.11, s. 89-111.
- Arriaza, Manuel, Canas-Ortega, J. F., Canas-Adueno, Juan Antonio ve RuizAviles, Pedro (2004). Assessing the Visual Quality of Rural Landscapes. *Landscape and Urban Planning*, vol. 69, pp. 115-125.
- Becken, Susanne ve Carmignani, Fabrizio (2016). Does Tourism Lead to Peace? *Annals of Tourism Research*, vol. 61, pp. 63-79.
- Cheng, Shaowen; Hu, Jing; Fox, Dorothy ve Zhang, Yuting (2012). Tea Tourism Development in Xinyang, China: Stakeholders' View. *Tourism Management Perspectives*, vol. 2-3, pp. 28-34.
- Crompton, John L. (2004). *The Proximate Principle: The Impact of Parks, Open Space and Water Features on Residential Property Values and the Property Tax Base*. Ashburn, Virginia: National Recreation and Park Association.
- Çay Sektörü Raporu, 2013. <http://www.caykur.gov.tr/Pages/Yayinlar/YayinDetay.aspx?ItemType=5&ItemId=73>.
- Çukur, Tayfun ve Kızılaslan, Nuray (2018). Milas İlçesinde Zeytin Hasat Şenliğinin Kırsal Turizme Katkısı. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, S. 24, s. 233-241.
- Gotham, Kevin Fox (2005). Tourism Gentrification: The Case of New Orleans' Vieux Carre (French Quarter) *Urban Studies*, vol. 42, pp. 1099-1121.
- Güneroğlu, Nilgün (2013). *Çay Alanlarının Peyzaj Karakterinin Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Hidayati, Rini; Sudaryono, Wijono, Djoko; Prayitno, Budi (2016). Tourism Development of Historical Riverbanks in Jatinom Village. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Vol. 227, pp. 650 - 655.
- Jolliffe, Lee ve Aslam Mohamed S.M. (2009). Tea Heritage Tourism: Evidence from Sri Lanka. *Journal of Heritage Tourism*, vol. 4, pp. 331-344.
- Kiper, Tuğba (2006). *Safranbolu Yörüköyü Peyzaj Potansiyelinin Kırsal Turizm Açısından Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kiper, Tuğba ve Arslan, Mükerrrem (2007). Safranbolu-Yörüköyü Tarımsal Turizm Potansiyelinin Kırsal Kalkınma Açısından Değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, S. 2, s. 145-158.
- Lee, Choong-Ki ve Han, Sang-Yoel (2002). Estimating the Use and Preservation Values of National Parks' Tourism Resources Using a Contingent Valuation Method. *Tourism Management*, vol. 23, pp. 531-540.
- Li, W. (2007). Tea Cultural Tourism: A New Model of Cultural Eco-Tourism—Case study on the Tea Cultural Eco-Tourism in Yunnan. *Academic Exploration*, vol. 1, pp. 137-140 (In Chinese).

- Liang, Zeng-Xian ve Bao, Ji-Gang (2012). A Seasonal Study on Tourist Flows in Theme Parks during Golden Weeks: A Case of Theme Parks in Shenzhen Overseas Chinese Town. *Tourism Tribune*, vol. 27, pp. 58-65.
- Liang, Zeng-Xian ve Hui, Tak-Kee (2016). Residents' Quality of Life and Attitudes toward Tourism Development in China. *Tourism Management*, Vol. 57, pp. 56-67.
- Liu Juanita C., Sheldon, Pauline J. Var, Turgut (1987). Resident Perception of the Environmental Impacts of Tourism. *Annals of Tourism Research*, vol. 14, pp. 17-37.
- Mansuroğlu Sibel ve Dağ, Veysel (2016). Bingöl İlinin Peyzaj Potansiyelinin Kırsal Turizm Olanakları (Swot Analizi Yöntemi Kullanılarak) Açısından Değerlendirilmesi. *Mediterranean Agricultural Sciences*, S. 29, s. 9-16.
- Mathieson, Alister ve Wall, Geoffrey (1982). *Tourism, Economic, Physical and Social Impacts*. UK: Longman.
- Prentice, Richard (1993). Community-driven Tourism Planning and Residents' Preferences. *Tourism Management*, vol. 14, pp. 218-227.
- Robinson, Mike ve Picard, David (2009). *The framed world: Tourism, Tourists and Photography*. Surrey: Ashgate.
- Rössler, Mechtild (2006). World Heritage Cultural Landscapes: A UNESCO Flagship Programme 1992-2006. *Landscape Research*, vol. 31, pp. 333-353
- Sharpely, Richard ve Telfer David J. (2002). *Tourism and Development: Concepts and Issues*. Toronto: Channel View Publications.
- Sheng, Li ve Tsui Yanming (2010). Foreign Investment in Tourism: The Case of Macao as a Small Tourism Economy. *Tourism Geographies*, vol. 12, pp. 173-191.
- Smith, Melanie ve Ram, Yael (2017). Tourism, Landscapes and Cultural Ecosystem Services: A New Research Tool. *Tourism Recreation Research*, vol. 42, pp. 113-119.
- Stausberg, Michael (2012). *Religion and Tourism: Crossroads, Destinations, and Encounters*. UK: Routledge.
- United Nations World Tourism Organisation (UNWTO) (2011). *Tourism Towards 2030: Global Overview*. Available(12/11/13)<http://cestur.sectur.gob.mx/descargas/Publicaciones/Boletin/cedoc2012/cedoc2011/unwto2030.pdf>.
- Willson, Ken (1999). *Coffee, cocoa and tea*. Wallingfordl: CABI Publishing.
- Woodruff, J (1997). *Oregon agri tourism (Agritourism benefits agriculture in San Diego County)*. [http:// www.sfc.ucdavis.edu/agritourism/agritourSD.html](http://www.sfc.ucdavis.edu/agritourism/agritourSD.html).